

El programa cultural de Barcelona en Comú, una oportunitat pel teixit associatiu

Published by [Oriol Cendra Planas](#) [1] on 15/06/2015 - 08:47 | Last modification: 05/02/2026 - 15:08

Oriol Cendra Planas, tècnic de cultura; Fotografia: 125 aniversari de la comparsa dels Nans nous, Berga, 2015

L'article ha estat publicat a [Tornaveu. Associacionisme i cultura](#) [2]. *En aquesta versió hi afegeixo unes Notes finals en què incorporo dos comentaris crítics rebuts rebuts arrel de la seva publicació i que considero interessants per ampliar el focus de debat.*

En aquest article defenso que el [programa en matèria de cultura de BCN en Comú](#) [3] hauria de generar bones expectatives a la cultura associativa i popular de la capital de Catalunya: **desplegar i articular el potencial de les Comissions de carrer de les festes majors o bonificar el model ateneístic de gestió dels equipaments de proximitat** són dues línies de treball plenament concordants amb aquest programa.

BCN en Comú entén la cultura com a «bé comú» que «no pot només fer prevaler les activitats que pretenen convertir-se en model de negoci, que tenen com a objectiu atreure el turisme de masses, o que projecten la ciutat com a marca del paradigma de les indústries culturals». Tot fa pensar que aquesta serà la línia programàtica de la cultura a la nostra capital. Quan el nou consistori prengui possessió i concreti les línies d'actuació serà el moment que els diferents agents de la cultura popular articulin les seves propostes i interlocucions. M'atreveixo a apuntar algunes idees:

Una ciutadania que fa política, que fa cultura, que fa ciutat, que fa festa.

1. BCN en Comú estableix la necessitat de «Reconèixer i fomentar la diversitat ecològica dels diversos espais de creació cultural (associacions, ateneus, casals de joves, cooperatives, fàbriques de creació, fablabs)». En aquesta línia programàtica **hi falta una referència a la festa i la cultura popular com a espai de creació cultural** perquè crec, en la línia de la reflexió sobre les polítiques culturals municipals que ha publicat recentment [Jason Rowen](#) [4], que hi ha altres mirades sobre la «cultura popular» més enllà d'aquella visió populista que alimenta una falsa dicotomia, la que s'estableix entre una cultura experimental i una altra de caràcter popular, entre avantguarda i tradició.
2. Probablement les Comissions de carrer de les festes majors, organitzacions associatives de base, sovint informals, corresponsables de programar més de 70 festes majors dels diferents barris de Barcelona, poden ser un instrument idoni per desenvolupar un programa municipal que, en aquesta línia de treball, busqui facilitar l'ús cultural i festiu dels espais públics, que assessori en la programació artística i la interconnexió de la cultura popular amb xarxes de creació contemporània i que apoderi la ciutadania i el veïnat com a element vertebrador de la ciutat en matèria de cultura.
3. La festa, sovint menystinguda, és la primera font de contacte amb esdeveniments culturals per a un públic no consumidor de cultura, per sobre d'altres equipaments culturals com les biblioteques, segons un [estudi del CERC-Diputació de Barcelona de 2008 sobre participació dels ciutadans en activitats i equipaments de](#)

[base](#) [5]. I és també un element catalitzador d'energies diferents, capaç de crear vincles i espais relacionals en una ciutat complexa, «sotmesa a molts factors de dispersió o de diferenciació donats per les diferents tradicions culturals de les persones, per la diversitat d'orígens, de nivells culturals, interessos, etc»

Una ciutadania que gestiona equipaments

1. El sector associatiu barceloní també hauria de fer seves les línies programàtiques de l'eix «Promoure la gestió comunitària i de proximitat en equipaments culturals i espais públics». I això cal que es tradueixi de diferents formes. Jo m'atreveixo a proposar-ne algunes:
 1. Incentivant **el model ateneístic i d'autogestió d'equipaments que al «client» que «consumeix» els serveis que li ofereix el centre cívic hi oposa el compromís de la «persona associada» que duu a terme un «treball col·lectiu i voluntari» que es caracteritza per la participació i l'absència d'afany de lucre**, pel foment d'espais de convivència i per la llibertat en la presa de decisions. Un model que, d'altra banda i segons un estudi de la Federació d'Ateneus de Catalunya (FAC), ofereix beneficis i major eficiència econòmica que la dels centres cívics municipals, sovint externalitzat a empreses de gestió privada. Efectivament, la FAC estudiava el 2013 dues entitats de perfils similars i l'anàlisi posava en evidència que a major ingressos per subvencions pel centre cívic (48% del pressupost davant del 17%) li corresponen menors ingressos per activitats (49% davant del 83%) i majors despeses en personal (32% davant 23%).
 2. Demanant a la corporació que estudiï modifiqui procediments de contractació per **incloure l'IVA al preu dels procediments de contractació quan intervinguin licitadors exempts de l'impost, especialment si són entitats no lucratives**, per tal d'assegurar igualtat competitiva a l'hora de determinar l'oferta més avantatjosa.
2. «Potenciar la reassignació progressiva de recursos dels grans equipaments cap a equipaments de proximitat», és un altre dels eixos programàtics sota el qual hi caben propostes associatives:
 1. Potenciar i donar continuïtat al **programa d'ajuts de rehabilitació d'auditoris i teatres d'entitats culturals sense afany de lucre endagat el 2012** pot ser una bona iniciativa. Sembla evident que la ciutat de Barcelona té un deute amb aquestes entitats culturals si, per exemple, fem la comparació amb les aportacions d'11,250M€ rebudes -amb bon criteri- pels teatres privats de la ciutat en el període 2001-2015 a través del Consorci del Pla de Rehabilitació i Equipament de Teatres de Barcelona.
 2. Barcelona té en la seva activitat festiva i popular un capital social de gran valor. A la ciutat, **la festa mobilitza prop de 120.000 persones en l'organització de prop de 6.200 activitats anuals que convoquen 8,3 milions d'assistents**, segons dades que publicava Canemàs. Revista de pensament associatiu, núm 6. A l'hora de definir el model cultural de ciutat cal posar en valor aquest patrimoni, també pel que fa a la reassignació pressupostària, al mateix nivell que els anomenats esdeveniments estratègics com el Sònar o el Primavera Sound.
 3. Acollir i desplegar acompanyament a propostes ciutadanes per a usos temporals dels espais i immobles deshabitats.

Una altra cultura és possible. Ombres i expectatives

Estem davant d'un repte ciutadà de grans dimensions. Hi ha ombres, és clar, com les del record d'aquell «moment gloriós del Fòrum de les Cultures en el qual, just quan els assistents de pagament es donaven les mans en senyal de pau i d'amor, la policia atonyinava als sense papers que s'havien tancat a la catedral de Barcelona», en paraules de [Manuel Delgado](#) [6]. Per entendre'ns: el copyright del model cultural del Fòrum de les Cultures no pertany a CiU; i les desigualtats socials tenen responsabilitats compartides. Almenys, així ens ho fa veure [Santi Martínez Illa](#) [7], tot analitzant el creixement de les desigualtats socials internes a Barcelona, quan apunta que la màxima desigualtat entre els nivells de renda dels barris de Barcelona es va produir l'any 2011 després d'enregistrar un fort increment des de l'any 2008 coincidint amb el darrer mandat del PSC en coalició amb ICV.

També hi ha expectatives. Crec que des del teixit associatiu i l'activisme cultural és un bon moment per reivindicar que una altra cultura és possible: el model de cultura popular i democràtica es troba més a prop del model ateneístic que del model dels grans equipaments i les bombolles culturals. És el moment de reivindicar-lo i de recuperar el cooperativisme que, també en cultura, busca superar de manera col·lectiva problemàtiques que no es poden afrontar de manera individual, de recuperar el model de xarxes de suport mutu que formen i generen, inevitablement, teixit social que, alhora, forma i genera cultura popular, com recordava **Xavi Teis** a l'article [Economia solidària, cooperativisme i cultura popular](#) [8], publicat a Tornaveu. És, potser, el moment

d'adaptar al segle XXI el model de ciutat que entre el 1887 i el 1914 va obrir a Barcelona «setanta cinc ateneus que proporcionaven un espai de sociabilitat i oferien activitats de lleure com el teatre, corals o activitats formatives».

Dues notes finals

Una vegada publicat l'article he rebut dues aportacions interessants que em sembla rellevant compartir:

1. Un bon amic m'ha fet veure que algun dels comentaris d'aquests apunts són qüestionables perquè, com és el cas de la pressumpta mercantilització dels serveis externalitzats, se sostenen en arguments poc sòlids. Li dono la raó en el sentit que cal matisar algunes afirmacions i ampliar l'àmbit de reflexió. Amb tot, l'article no pretén oposar el món associatiu a l'activitat econòmica en cultura de proximitat, sinó que parla de les polítiques que tendeixen a fer excloents ambdós móns.
 1. Amb tot, la reflexió que plantejo la situo més aviat en el marc que defineix l'informe **Yves Blein** ([Simplifications pour les associations](#) [9], Paris: Assemblée Nationale, 2014) quan apunta que la manca d'elements que permetin distingir una fiscalitat aplicable al sector comercial d'una fiscalitat aplicable al sector no lucratiu crea zones d'incertesa que incrementen la fragilitat del sector no lucratiu. Més encara en una conjuntura en què la reducció de subvencions públiques s'acompanya d'una necessitat del sector per obtenir altres vies d'ingressos de manera que, paradoxalment, s'obliga les entitats no lucratives a entrar en l'àmbit lucratiu i de la fiscalitat que en deriva.
2. Un altre amic es mostra d'acord en allò que anomena «democratitzar el món de la cultura», però planteja la problemàtica que deriva del fet que carregant el pes en aquest tipus d'entitats la cultura pateixi una «amateurització» progressiva. Una cosa ben diferent, apunta, és que els agents culturals (i especialment alguns equipaments) tinguin en compte el barri on estan i facin participar d'una vegada per totes als veïns en les seves activitats. És un plantejament que considero molt interessant i que segurament hauria de ser objecte d'una reflexió més a fons. I apunto dues vies en aquesta reflexió: la primera, el voluntariat (o la ciutadania apoderada, si volem dir-ho així) no ha de suplantar la gestió pública sense demostrar mèrits, habilitats i capacitat i, altrament, les associacions no han de fer la feina que correspon a les administracions públiques, tampoc en matèria de cultura. La segona, les administracions públiques han de definir de què parlen quan parlen de cultura; la reflexió de Nicolás Barbieri ([Cultura, políticas públicas y bienes comunes: hacia unas políticas de lo cultural](#) [10], Kult-ur, 2014) em sembla molt interessant quan apunta que davant del model d'una política cultural focalitzada en l'accés a l'oferta cultural, emergeixen altres propostes que posen l'èmfasi en la gestió de béns comuns, entesos com a recursos comunitats i normes desenvolupades per aquestes comunitats. En aquests nous contextos, ens trobaríem davant del «repte de comprendre i afavorir el desenvolupament dels béns comuns, per exemple a través d'un règim legal que ajudi a maximitzar el retorn social d'aquestes iniciatives, sense que això impedeixi el desenvolupament dels estàndards de qualitat i remuneració de l'autoria»

Tags: equipaments culturals

Tags: sectors culturals i creatius

Tags: finançament de la cultura

Tags: governança cultural

Tags: participació cultural

- [11]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2015/06/15/programa-cultural-de-barcelona-comu-oportunitat-pel-teixit-associatiu>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/cendrapo>

[2] <http://www.tornaveu.cat/article/10646/per-una-cultura-radicalment-democratica-i-popular-el-programa-cultural-de-bcn-en-comu-una->

[3] <https://barcelonaencomu.cat/ca/programa/navega/tema/204>

[4] <http://www.nativa.cat/2015/05/politicas-culturales-seria-una-buena-idea/>

- [5] http://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=5f454de4-3098-4a3c-9615-22df22b0aac4&groupId=326398
- [6] http://manueldelgadoruiz.blogspot.com.es/2015/05/capitalisme-posat-guapo-el-model_23.html
- [7] <http://santics.blogspot.com.es/2015/05/relats-sobre-desigualtats-i-demagogies.html>
- [8] <http://www.tornaveu.cat/edicio-90/article/9916/economia-solidaria-cooperativisme-i-cultura-popular>
- [9] <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/144000663.pdf>
- [10] <http://www.e-revistes.uji.es/index.php/kult-ur/article/view/1255/1232>
- [11] <https://interaccio.diba.cat/node/5851>